

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 181. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296820416/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

10. Efter Rungsted

Således er da egentlig alt til stede i *Levnet og Meeninger*, som behøves for at forstå Johannes Ewald: eventyret, vinen, kærligheden, tabet, tomheden og geniets selvherlighed. Foruden naturligvis de egenskaber, som direkte lyser ud af teksten: humoren, følsomheden, det lyrisk bevægede og vidtåbne sind.

Dog fremtræder netop disse egenskaber med en noget mattere glans i de sidste afsnit af selvbiografien (Magdeborg, Min Ærlighed), som der heller ikke blev taget hensyn til i ovenstående tematiske led-deling. Forklaringen er givetvis, at de er skrevet på et senere tidspunkt end de øvrige. Alt tyder på, at Ewald fra efteråret 1774 til sommeren 1775 har skrevet de fire første hæfter af sin selvbiografi (Hamborg – Elskov II) samt et udkast til det første afsnit i hæfte 5 (Arendse III). En del af dette udkast er stadig bevaret på et løst ark, hvoraf man kan se, at Ewald har ind- og omarbejdet det, da han nogle år senere skrev femte hæfte. Dette hæfte er af et lidt mindre format end de øvrige, og papiret bærer et andet vandmærke. Formentlig er det blevet til i 1778, hvorfra da kapitlerne Magdeborg og Min Ærlighed skriver sig.

Men fra 1775 til -78 var der sket store omvæltninger i Ewalds liv. I efteråret 1774 var han begyndt at nære ambitioner om at blive professor (dog kun titular), og han lagde pres på sine venner for at få ud-nævnelser igennem hos geheimekabinetssekretær Ove Høegh-Guldberg. Det lyder sært, at Ewald i sin mest geniask-selvtilstrækkelige periode skulle have været ivrig for at få en borgerlig titel; men noget tyder på, at en kvinde stod bag. Hvem hun var, er usikkert; måske en søsterdatter til hans værtinde i Rungsted ved navn Hedevig Roers. I selvbiografien optræder hun forbigående under navnet Juliane (s. 111). Hvorom alting er, blev Ewald forelsket og ville – til stor opstandelse for sine omgivelser – giftes. Planerne om ægteskab kan først dokumenteres fra 1775, hvad der jo på ingen måde udelukker, at de kan have været der forinden. Måske har Ewald ønsket sig professortitlen som et led i planerne, for bedre at overbevise sig selv og verden (og pigen?) om, at han var solid nok til at gifte sig.

Pastor Schönheyder og enkemadame Huulegaard blev dybt rystede, og da det ikke umiddelbart lykkedes dem at tale digteren til fornuft,

valgte de at flytte ham endnu længere nordpå, til det ensomt beliggende Søbakshus i nærheden af Humlebæk. Her boede Ewald fra efteråret 1775 til efteråret 1777, den hårdeste og mørkeste periode af hans liv. Da han stadig ikke ville opgive sin ondskab og afsindighed, som pastor Schönheyder kaldte det, satte man ham stolen for døren og truede med også juridisk at gøre ham umyndig. Dette, i forening med en ydmygende fattigdom og en gift, der efterhånden havde gjort ham så krumbejet, at han knap kunne gå, endte med at nedbryde hans modstandskraft. Muligvis har en følelse af digterisk udbrændthed også været medvirkende. I sommeren 1777 erklærede Ewald sig villig til at angre, ikke blot sin forelskelse, men sit hele egensindige levned, og omvendte sig til Jesus. Schönheyder havde sejret, og som en art belønning lod han i efteråret Ewald vende tilbage til København.

Da digteren i 1778 tog sin selvbiografi for sig påny, var hans situation altså en ganske anden, end da han begyndte på den, og følgelig også hans syn på sit eget liv. Hans betæneligheder ved at forbinde sig med sit gamle, uomvendte jeg har gjort det svært for ham at genfinde den rette tone, så kapitlet Magdeborg er ikke frit for at minde om de postkort, man pligtskyldigst sender hjem fra en udenlandsrejse. Tilsvarende er *Min Ærlighed*, med al respekt, blevet en temmelig træg argumenteren. Trods den subtile logik, som her bringes i anvendelse til forsvar for uærligheden – også den selvbiografiske slags! – undgår man ikke en fornemmelse af træthed, mens argumenterne rasler inod hinanden.

Ewald, der var sin egen strengeste kritiker, har næppe kunnet undgå at mærke det selv. Formentlig har han snart indset umuligheden af at fortsætte værket og lagt det til side igen, denne gang definitivt.

11. Manuskripter og udgaver

Hverken *Herr Panthakaks Historie* eller *Levnet og Meeninger* blev offentliggjort i Ewalds egen levetid. Heller ikke den firebindsudgave af *Samlige Skrifter* (1780-91), som begyndte at udkomme året før digterens død, omfatter de to fragmentariske værker.

Ewalds rettede renskrifter til værkerne findes på Det kongelige Bibliotek, i Ny kgl. Samling 489e, fol. *Herr Panthakaks Historie* har nr.